

en tinc nota, si bé crec haver oït *ortonéda* o *artonéda* (a Tremp ¿o Nargó?)

MENCIONS ANT. 958: *Ortoneta* (Abadal, P. i R. 376); S. XII, aprox.: «apud *Ortaneda*», doc. de la SdUrg. (BABL vii, 240), cita que tinc incompleta: 5 1170: *Pere d'Ortoneda*, notari que autoritza una escr. d'Anfós el Cast a Lda. (BABL xi, 67); 1359: loch d'*Ortaneda* (CoDoACA xii, 75) amb *-a-* interna, com a la del S. xii.

Aquesta repetida variant antiga amb *-a-* de cap manera no s'explica tan bé si no és com resultat d'*Artoneda*, amb la transposició vocàlica que ja hem constatat en *Lo-artó*; i com forma derivada en *-eda* de la base *Artó*, que hem anat establint arreu com versemblant.

2) Un altre *Hortoneda*, on també trobarem aquesta variant, és el nom d'un llogaret del Cardener, uns 50 k. al SE. de (1), Agre. a Clariana, a l'esq. d'aquell riu: són 69 habitants disseminats, 2 k. al N. de Clariana (Nom. Lda. A.P.T., p. 5 i Enc. Cat.). Pron.: a Cardona, li deien a Casac., 1920, que si bé *urtunéda* és el nom oficial, ells en diuen a *kan blánk*.

MENCIONS ANT. 1098: «de *Ortoneda* et de *Oluuga*» [avui 'Oluges'] (lleg. a l'Arx. de Solsona). 1250-1300: *Ortaneda* (BABL xiii, 240). 1683: «los cònsols de *Hortaneda*, Jaume Marcenyach, cònsol de *Goval*». 1687: «Petrus Joval, agrícola, locus Sti. Petri de *Hortoneda*» (Baraut, *Sri. d'El Miracle*, pp. 198 i 202).

El canonge solsoní Antoni Llorens em deia que un lloc *Horto Reis* que troba en docs. d'aquell arxiu «és el nom antic» d'aquest lloc «perquè 'és clar' que *Hortoneda* ve d'HORTUS REGIS». Però el que és clar és que això és fonèticament impossible, i fins extravagant, com certificarà al venerable amic qualsevol estudiant de lingüística.²

Amb un altre sufix, de paper equivalent, *Hortonera*, pda. muntanyenca en un serrat a 0k7 damunt el poble de Caregue (Vall d'Assua), cap a 1200 alt. (xxxvi, 171.1).

L'antiguitat gran del NL *Orton-* troba una eloqüent comprovació en el fet d'aparèixer també en la fonètica pre-catalana de la toponímia del més alt Pallars. Les Bordes d'*Ortône* a la Vall Ferrera, muntanya amunt de Besan (xxi, 177). I, en plural, *Ortónes*, al N. de Sort, i més avall d'Olb, en el terme de La Bastida, per alt i a la dreta del Clot del Salancar (xxxv, 200.7). Fent joc amb les parelles de duplicats: *Paüle* i *Paül*, *Pine/Pi* o *Fi*, *Escasse/Escàs*, *Sallente/Sallent*, *Elinse/Alins* etc., detallades i comentades en *E.T.C.* i, 140-1, 12; 224,355.

Com he anticipat, també hi hagué un derivat en -OSA dels de valor col·lectiu, a la manera dels d'arbres i plantes, com *pinosa* 'pinada', *matosa*, *arçosa*, *ave-* 55 *tosa*, derivats que en aquesta zona Nordoest sovint

apareixen amb la *-s-* enmudida (i després intercalació de cons. *-g-* o *-t-*, o bé tancament en *-ua*): *La Bedoga* (<*Avedosa*). *Argestues*. *Gargallua*.

En art. a part hem estudiat *LES-ANOVES*, damunt d'Oliana, com a provinent de 'NEDONOSAS 'arboçars', guiant-nos per la forma *Lezonoes* que revesteix aquest nom a l'Acte C. SdUrg. Justament damunt *Les Anoves* hi ha la gran i vetusta masada d'ORTONOVES, que és on vaig fer la meva enquesta del terme de 10 *Les Anoves*, l'any 1957 (xviii, 56 i 58): en el mapa, 5°01x42°07.³

Ja en tinc alguna dada antiga. En un document de 1029, *villa Ortonoves* (bis) va citat després d'*Orgello* i Santo *Azisclo*, i seguit de *Turbiàs*, *Kastel-lobono*, 15 *Solaneio*, *Monte-Kanino*, *Jovo* i *Villa Mediana* (*Hist. Lgd.* v, 383).⁴ En el Capbreu vulgar de l'Acte C. SdUrg. PPUjol ha llegit la forma *Ortonou*, atribuint-la a la Parròquia d'Hortó (supra), forma de terminació ben estranya, contradita per *Ortons* que és la real d'aquest nom en l'Acte. Escèptic, vaig examinar-ho damunt el ms. mateix del Capbreu, al Cartulari. I veig que això hi ha estat raspat i reescrit, en forma poc clara i encavallant les lletres, de manera que és dubtós el que posava primer, però el que ara hi lleigeixo és 25 «de *Ortouos* mod<ios> III». Sembla clar, doncs, que es referia a *Ortonoves* (consignant el tribut que pagava aquest lloc), i l'atribució a *Hortó* era infundada.

En canvi veig que en *Ortonoves* tenim un col·lectiu, en -OSAS com els comentats, formats amb el mateix nom de planta que *Hortoneda* —*ARTONOSAS, si bé ja amb l'assimilació *a-o-o-o* com en *Hortó* etc.

ETIM. En definitiva, tot plegat ha de venir del nom 35 de planta pre-romà ART-, les diverses variants i derivacions del qual vaig exposar en el *DECat.* i, 363-364: *artos* arag. i asturià; ARTIO- (d'on el cat. *arç*). ARTIA (>*Salarça*, mossàr. *arça* etc.). Aquí en la forma derivada *ARTONE.

40 Però es veu que també tenim, partint de la forma radical ARTO- el derivat en -OSAS paral·lel a *Ortonoves*, que es formà sobre *arto(n)*: Barranc de *Les Ortoves* afl. dret de la N. Ribagorçana: *las ortobas* vaig anotar a Viacamp, en l'enquesta de 1957 (xviii, 142.21). Deu ser també això la grafia *Ortouos* que sembla llegir-se en el Capbreu del Cartulari (supra).

En fi, es veu que l'àrea d'aquest tipus toponímic no es tallava del tot en el Pirineu: almenys en tinc dos testimonis occitans, arran i als dos extrems de la frontera lingüística: *Hourtoux* a l'Aude, prop de Feuillà (c. Sijà o Durban), documentat com *Ortonibus* l'any 1271 i *Ortós* en el S. xiv (Salow, *Sprachgeogr. Uschgn. Lgd-Rouss*, 284). I en el Bearn *Lourtoue*, mont. entre la vall d'Aspa (te. Sarrance) i la d'Ossau (PRaymond, *Di. Top. BPyv.*), on la -N- de -ONA —en gascó— desapareix normalment entre vocals.